

UDK:821.163.4.09(497.16)

Pregledni rad

Vladimir VOJINOVIĆ (Podgorica)

Filozofski fakultet Nikšić

vojnovicv@t-com.me

MONTENEGRISTIČKE STUDIJE AKADEMIKA RADOMIRA V. IVANOVIĆA

Autor ovoga rada portretiše akademika Radomira V. Ivanovića, akcentujući doprinos toga naučnika montenegristici. U radu se nalaze najznačajniji podaci o Ivanovićevu stručnom i naučnom usavršavanju, podaci o bibliografijama, te panoramski prikaz njegovih pojedinačnih teza o crnogorskoj književnosti i njenim osobenostima.

Ključne riječi: *Radomir V. Ivanović, montenegristika, crnogorska književnost, makedonska književnost, nacionalna književnost, nauka o književnosti...*

Jedna nacionalna književnost, njeni povremeni tretptaji, jednako kao i njen kontinuitet i njena ukupnost, neosporna biva tek onda kad se među filološkim stanovištima o njenim dometima pronadu i oni čija je trenutna adresa van geografskih granica države po kojoj je ta književnost dobila ime. Tako i crnogorska književnost ima zahvaliti činjenici da su mnogi naučnici koji žive i rade izvan Crne Gore, skoro cio radni i životni vijek posvetili i temama iz oblasti montenegristike. Slučaj je to i s naučnim djelom akademika Radomira V. Ivanovića.

Redovni član Makedonske akademije nauka i umjetnosti u Skoplju, Crnogorske akademije nauka i umjetnosti u Podgorici, Udruženja književnika Srbije, počasni član Društva pisaca Makedonije, stalni član-saradnik Matice srpske u Novome Sadu i počasni doktor nauka Univerziteta „Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju, Radomir Vladov Ivanović, rođen je 28. avgusta 1936. godine u selu Smonica u opštini Đakovica. S početkom Prvoga svjetskog rada Ivanovićeva porodica seli se u Titograd a u martu 1947. u selo Zmajevu, nedaleko od Novoga Sada. Ivanović je četiri razreda osnovne škole završio u Titogradu, tri razreda niže gimnazije u Zmajevu, dok je pet razreda više gimnazije završio u Novome Sadu. Diplomirao je na Filozofskome fakultetu u Novome Sadu februara 1960. (Grupa za jugoslovensku književnost i južnoslovenske jezike).

Na osnovu dostupnih Ivanovićevih biografija i bibliografija, može se zaključiti da je sav radni vijek Ivanovića bio usmjeren ka prosvjetnome i naučnome usavršavanju. Kratko vrijeme, nakon diplomiranja, radio je kao honorarni profesor u Srednjoj medicinskoj školi u Prištini. „Septembra 1960. godine izabran je za asistenta na novootvorenom Filozofskom fakultetu u Prištini (Grupa za srpskohrvatski jezik i jugoslovenske književnosti). Od marta 1961. do marta 1962. godine nalazi se na odsluženju vojnog roka u Jugoslovenskoj narodnoj armiji (Delnice, SR Hrvatska). Ponovo je izabran za asistenta na istom Fakultetu aprila 1962. godine. Na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu odbranio je januara 1965 godine doktorsku disertaciju Milutin M. Uskoković i njegovo doba, pred komisijom: akademik Velibor Gligorić, prof. dr Vido Latković i prof. dr Dimitrije Vučenov. Polovinom 1965. godine izabran je za docenta za predmet Novajugoslovenska književnost, a pet godina docnije (1970) za vanrednog profesora za isti predmet. Iste godine izabran je i za šefa novoosnovane Katedre za jugoslovensku književnost i srpskohrvatski jezik.(...) Juna 1980. izabran je za redovnog profesora za predmete Srpska književnost XIX vijeka i Makedonska književnost, koje je predavao do kraja školske 2002/2003. godine. Penzionisan je 1. oktobra 2003. godine“.¹

Prema Milovićevu istraživanju, Ivanović je do 2012. godine objavio preko 1600 radova, „kao i 47 knjigana srpsko-hrvatskom i 12 knjiga na makedonskom jeziku.“ Radove je objavljivao u 164 publikacije na jezicima jugoslovenskih naroda i narodnosti, kao i na nekoliko svjetskih jezika. Ivanovićevi radovi prevedeni su na: francuski, ruski, engleski, njemački, albanski, makedonski, turski, rumunski, jermenski, slovački, rusinski, bugarski, italijanski, grčki, španski i japanski jezik. Bio je predavač na stranim univerzitetima (po pozivu) i učestvovao je u radu brojnih naučnih skupova iz oblasti filologije. „Od njih izdajavamo one u: Budimpešti, Minhenu, Jerevanu, Sentandreji, Haleu, Lajpcigu, Bukureštu, Palermu i Varšavi. Govori ruski i makedonski, a služi se njemačkim, slovenačkim i bugarskim jezikom. Putovao je u Albaniju, Austriju, Bugarsku, Italiju, Mađarsku, Rumuniju, SSSR, Poljsku, Čehoslovačku, Demokratsku Republiku Njemačku, Saveznu Republiku Njemačku, Španiju i Grčku“.²

Ivanović je za rad i postignuća u oblasti pedagoške struke i nauke o književnosti nagrađivan sljedećim priznanjima: „Nagradom grada Prištine“ (1967), „Decembarskom nagradom SAP Kosovo“ (1970), „Trinaestojulskom nagradom SR Crne Gore“ (1974), „Zlatnom značkom Kulturno-prosvjetne zajednice Srbije“ (1977), „Poveljom Međurepubličke kulturno-prosvjetne za-

¹ Milorad T. Milović. *Bio-bibliografija Radomira V. Ivanovića - montenegrina*. CNBCG Đurđe Crnojević. 2010: Cetinje, 7–8.

² Ibid, 8.

jednice Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine“ (1983), „Nagradom Saveznog sindikata Vojvodine“ (1992), „Nagradom oslobođenja Podgorice“ (1995), Balkanskom nagradom „Kočo Racin“ (1997), Kosovskom nagradom „Vuk Filipović“ (1998) i Nagradom za životno djelo „Paja Marković Adamov“ (Sremski Karlovci, 1999/2000).

O Ivanovićevu djelu objavljene su i dvije svečarske knjige – *Liber amicorum* 2001. godine i *Izbor kritika* 2010. godine. Takođe, više puta je objavljivana i dopunjivana Ivanovićeva bio-bibliografija: najprije iz pera Branka Jokića u *Bibliografskome vjesniku* iz 1984. godine, potom je Jokić u koautorstvu s Jelicom Jovović tri puta dopunjavao i objavljivao; zatim je isti tim koautora sačinio Ivanovićevu bibliografiju radova s makedonističkim temama (2003); dok je, na koncu, Milović objavio i posljednju Ivanovićevu bibliografiju radova, s akcetom na montenegrističkim temama. I upravo se iz podataka koje je sistematizovao Milović jasno vidi ukupan doprinos Radomira V. Ivanovića montenegristici. U toj knjizi sačinjen je popis Ivanovićevih radova (knjiga i članaka) „koji se odnose na crnogorske autore i crnogorsku književnost, kao i radove crnogorskih autora o Ivanovićevom naučnom djelu. Ova Bibliografija sadrži ukupno 1339 bibliografskih jedinica“.³

Kad se posmatra Ivanovićev doprinos montenegristici onda se lako može konstatovati kako je kvantitetu radova analogan i osebujuan kvalitet – Ivanovićeve sondaže pružaju se prema svim poddisciplinama nauke o književnosti i iz svih uglova rasvjetljavaju domete književnih epoha, domete pojedinih kritičkih i teorijskih rasuđivanja te domete poetika pojedinih autora crnogorske književnosti. Tome u prilog idu tekstovi, zahvaljujući kojima se jasno može videti kako su „nauka i kritika direktno doprinosile afirmaciji nacionalne književnosti, potom doprinosile razvoju slavistike i jugoslavistike, a sopstvenim rezultatima i daljem razvijanju metodologije istraživanja“.⁴ Uprkos tome što je s vremena na vrijeme u radovima zaključivao kako se dometi nauke o književnosti ne daju primjenjivati samo na jednoj nacionalnoj književnosti, budući da bi tako izgubili na svojoj objektivnosti, Ivanović se u dobrom dijelu svoga naučnoga staža opredjeljuje upravo za isticanje ključnih crta crnogorske nacionalne književnosti i njihovo kompariranje sa sličnim susjednim, što za posledicu ima kvalitetne komparativističke studije. U njima Ivanović, uočavajući pojedinačno i poredeći ga sa sličnim izvodi neke od najpreciznijih zaključaka o crnogorskoj književnosti: „podudarnost razvoja crnogorske i makedonske književnosti ogleda se, između ostalog, i u tome što su u njima zastupljene iste stilske formacije i grupacije. Ta je podudarnost

³ Ibid, 10.

⁴ Radomir Ivanović. *Dijalog s djelom*. Titograd: NIO Pobjeda. 1987, 231.

takođe primjetna i kada su u pitanju tematika i motivika, kao i primjena određenih stvaralačkih postupaka (...) Na prvom mjestu to se odnosi na poštovanje književne tradicije, odnosno poštovanje sveukupne materijalne i duhovne kulture“.⁵ A upravo odnos prema duhovnome nasljeđu Ivanović smatra jednim od ključnih dokaza kontinuiteta unutar nacionalne književnosti, jer „oslanjanje na tradiciju, bez obzira na način transpozicije, transformacije i modifikacije celokupnog kulturnog i književnog nasljeđa, potvrđuje, sa jedne strane, kontinuum razvoja nacionalne književnosti, a sa druge strane posvedočuje dijalektiku razvoja svake umetničke vrste ponaosob i umetnost u celini“.⁶

U tome duhu Ivanović i pristupa pojedinim etapama crnogorske književnosti i pojedinim autorima. Otud se u Ivanovićevoj naučnoj zaostavštini sriječemo s knjigama o djelima autora Stefana Mitrova Ljubiše, Stjepana Zanočića, Petra II Petrovića Njegoša, Nikole I Petrovića Njegoša, Marka Miljanova, Stefana Mitrovića, Mihaila Lalića, Radovana Zogovića, Nikole Lopičića, Rista Ratkovića, Čeda Vukovića, Đuze Radovića, Nika Jovičevića, Janka Đonovića, Branimira Šćepanovića, Sretena Asanovića, Dragana Nikolića, Mirka Banjevića, Branka Banjevića, Radonje Vešovića, Dušana Kostića, Dušana Đurovića, Aleksandra Ivanovića, ali i kritičara Vida Latkovića, Trifuna Đukića, Jevta Milovića, Milorada Stojovića, Slobodana Tomovića (*Mogućnost reči, Romani Mihaila lalića, Tumačenja savremenog romana, Ljepota pisanja, Teškoće tumačenja književnog djela, Pisci i problemi: studije i ogledi, Govor dela, Dijalog s djelom, Reči na raskršću, Od riječi do riječi, Poetika Rista Ratkovića, Njegošev poetski govor, Od Njegoša do Lalića, Retorika čovječnosti, Pisanje kao sudbina, Obnova poetskog govora, Fakta i figure, Njegoševa psihologija i filozofija stvaranja, Dar i nadahnuće, Viđenja i snoviđenja, Srodstvo po zboru, Saopisi i kazalice Stefana Mitrova Ljubiše, Iskustveni krugovi, Njegoševa poetika i estetika, Književno oblikovanje stvarnosti, Vremekazi i knjigokazi, Darovi dugovi, Umeće pripovedanja*; posebno vrijedne monografije, posvećene crnogorskim klasicima 19. i 20. vijeka objavljene su 2003. i 2004. godine u izdanju bjelopoljskoga Pegaza, i to: *Petar II Petrović Njegoš - monografija, Stefan Mitrov Ljubiša – prilog poetici, Marko Miljanov Popović, Nikola I Petrović Njegoš, Risto Ratković – prilog poetici, Mihailo Lalić i Dušan Kostić*). Ukupno 47 monografskih publikacija, od kojih su četiri na makedonskome jeziku. Tome broju treba pridodati i 40-ak priređenih knjiga, 40-ak uredništava i recenzija u knjigama i zbornicima, 50-ak posebnih otisaka, blizu 400 ogleđa, studija i članaka, te blizu 250 prikaza i osvrtā s tematikom iz oblasti montenegristike.

⁵ Ibid, 230.

⁶ Radomir Ivanović. *Ogledi o makedonskoj književnosti*. Cetinje: Obod. 1980, 31.

Dakako, obiman opus očituje i logičan naučni razvitak Ivanovića, pa se u njegovoj literaturi javlja cijeli spektar metoda i pristupa književnome djelu. Na osnovu toga, a posmatrajući Ivanovićovo djelo kao jedan od značajnijih montenegrističkih nanosa, lako se može pratiti i smjena naučnih tendencija, metoda i modela istraživanja u oblastima nauke o crnogorskoj književnosti. Osim toga, Ivanovićeva zaostavština jeste izuzetno korektna osnova za sva buduća tumačenja i sondaže onih epoha i djela crnogorske književnosti koja je Ivanović uspio da zahvati. U tom smislu Ivanović je i zapisao da je „značaj nauke o književnosti i književne kritike utoliko (...) veći ukoliko se zna da bez moderno zasnovanih tumačenja nije moguće osvijetliti brojne autohtone i zajedničke osobenosti razvoja i nacionalne i nadnacionalne književnosti, te da dalja specijalistička istraživanja u tom smislu predstavljaju neimovnu potrebu i samorazumljivo polazište“.⁷

U prilog toj tezi, artikulisanog prije dvije i po decenije, Ivanović je dao i konkretan argument, posvetivši se u najnovije vrijeme djelima značajnijih imena svjetske književnosti – djelima Tomasa Mana, Umberta Eka, Gabrijela Garsije Markesa i Mihaila A. Šolohova...

Vladimir VOJINOVIĆ

ACADEMICIAN RADOMIR V. IVANOVIĆ'S STUDIES IN THE FIELD OF MONTENEGRIN LANGUAGE

The author of this paper portrays academician Radomir V. Ivanović, emphasizing the contribution of this researcher to the study of the Montenegrin language. The paper provides the most important data about Ivanović's professional and scientific training, information on bibliographies, and a panoramic view of his individual theses of the Montenegrin literature and its specifics.

Key words: Radomir V. Ivanović, Montenegrin language, Montenegrin literature, Macedonian literature, the study of literature

⁷ Radomir Ivanović. *Dijalog s djelom*, 246.